

JAN BECHYNĚ

System evidence a archivování fotonegativů a práce s nimi v Muzeu Vysočiny Jihlava

Fotodokumentace je jednou z nejdůležitějších forem zachování pozůstatků minulosti a důležitým prostředkem jejich dalšího studia. Ve sbírkovém fondu existují fotografie zapsané jako sbírkové předměty, pro které má Muzeum Vysočiny zvláštní skupinu, dělenou na čtyři podskupiny:

1. daguerotypie
2. fotografie
3. fotografická alba
4. diapozitivy.

Od těchto fotografií se nezachovaly negativy, tzn. že se stávají neopakovatelným artefaktem. Samozřejmě je možná jejich reprodukce, ale to už mnohokrát nenahradí původní fotografický exponát, zvláště jde-li o starou firemní fotografii. Do této skupiny zahrnujeme samozřejmě pouze ty fotografie, které mají muzeální hodnotu buď svým vnějším charakterem nebo tématem, zachycují-li neopakovatelné události, neexistující objekty nebo objekty dnes už přestavěné, portréty osobnostní apod.

Negativy fotografií se neevidují jako sbírkové předměty, ale ukládají se do zvláštního archivu, kde se číslují pořadově a zapisují podle svých čísel do knih. Pořadí čísel většinou odpovídá chronologické posloupnosti pořízení negativů. Každý negativ nebo jejich soubor evidovaný pod jedním číslem je uložen ve zvláštní obálce s předtištěnou tabulkou, v níž se doplní tématický obsah, technické parametry a další údaje o každém negativu.

Stejnou předtištěnou tabulku má i evidenční karta fotoarchivu, která je uložena zvlášť podle zvláštního třídíku. Na každé kartě je nalepena i kontaktní pozitivní fotografie. Karta slouží jako pomocný materiál pro vyhledávání negativů, pro pouhé nahlédnutí a nesmí opustit fotoarchiv, protože je jediným evidovaným dokladem o existenci toho kterého negativu.

V současné době stále postupují práce na vypisování evidenčních karet k negativům staršího data pořízeným ještě před zavedením systému těchto evidenčních karet. V případě nově pořízených fotografií se postupuje takto:

Pracovník vystaví žádanku na provedení fotodokumentace toho kterého objektu. Ve stanoveném termínu obdrží žádaný počet negativů, na které napíše evidenční karty i úschovné obálky negativů a vystaví opětně žádanku na vyvolání kontaktních fotografií. Pracovnice fotolaboratoře vrácené negativy zapíše chronologicky do své knihy, vyvolá kontaktní fotografie pracovník, který o ně žádal, nalepí na evidenční karty a ty odevzdá správci fotoarchivu k založení. Pro zkrácení celého postupu se vystavuje žádanka na negativy i kontaktní fotografie najednou. V případě, že pracovník provede fotodokumentaci sám, odevzdá pouze exponovaný film a žádanku na vyvolání kontaktů.

Jak už bylo řečeno, evidenční karty s kontakty jsou řazeny tématicky podle zvláštního třídníku. Podle postupu prací na vyhotovování evidenčních karet starších negativů se třídník účelně a pružně mění, což provádí jedině správce archivu, který je zodpovědný za vyhledání každého negativu pracovníkovi, který o to požádá. Každé oddělení Muzea Vysočiny (přírodovědné i společenskovedné) má svůj zvláštní třídník a svého správce.

V současné době existuje ve fotoarchivu společenskovedného oddělení 17 skupin:

1. architektura
2. doprava
3. události
4. kultura
5. muzeum
6. etnografie
7. portréty
8. průmysl, věda, technika
9. služby, obchod
10. sport
11. stavebnictví
12. školství
13. umění
14. zemědělství
15. zdravotnictví
16. žánry
17. náboženství

Pro větší přehlednost je každá skupina rozdělena na určitý počet podskupin.

Ve skupině *Architektura*:

- a. město, obec
- b. náměstí, náves, ulice, skupina domů, sídliště
- c. domy, obytné objekty
- d. speciální nebytová architektura
- e. interiéry
- f. architektonické součásti a detaily

Původně byly v této skupině i církevní a kultovní stavby, ale pro jejich velkou početnost byla ustavena zvláštní skupina.

První podskupina Město, obec zahrnuje snímky zabírající celkový pohled na obec nebo alespoň její větší část (třeba historický střed města). Patří sem i pohledy na skupiny domů nebo samoty, které tvoří samostatnou jednotku mimo obec, k níž administrativně patří.

Druhá podskupina soustřeďuje snímky dílčích pohledů z obce, na náměstí, ulice nebo skupiny domů a také na sídliště, která vlastně mají také charakter skupiny domů.

Třetí podskupina zahrnuje snímky jednotlivých domů, jejichž význačnost nebo typ má ukázat a dokumentovat. Patří sem i snímky hradů a zámků a všech objektů sloužících bydlení lidí.

Čtvrtá podskupina se mnohdy vymyká zařazení mezi architekturu. Patří sem pamětní desky, kameny, pomníky, památníky, milníky, ale také hradby, zříceniny hradů, brány, věže (kromě kostelních), kašny, špýchary (s uměleckou hodnotou). Z této podskupiny se vylučují objekty zachycující a vztahující se na obě světové války a k dělnickému hnutí, pro něž jsou vyhrazeny zvláštní podskupiny.

Pátá podskupina soustřeďuje záběry interiérů objektů zahrnutých mezi Domy, obytné objekty. Patří sem celkové nebo větší dílčí záběry.

Šestá podskupina zahrnuje Architektonické součásti a detaily, jako sloupy a jejich hlavice, parapety, ostění, portály, okna, dveře, vrata, mříže, zábradlí schodišť, a to vně i uvnitř budovy.

Ve skupině *Doprava*:

- a. Dopravní prostředky
- b. komunikace
- c. dopravní zařízení, pracovníci

Již označení jednotlivých podskupin naznačuje tématické zaměření snímků. Třetí podskupin zahrnuje nádraží, garáže, čekárny a také snímky zaměstnanců (hromadné nebo při práci). Uvažuje se doprava v průběhu historie, tzn. že zde mohou být snímky drožky, parní lokomotivy i letadla.

Ve skupině *Události*:

- a. středověk
- b. do 1. světové války
- c. dělnické hnutí
- d. 1. světová válka
- e. 1. republika
- f. okupace
- g. osvobození
- h. 1945–1960
- ch. 1960–1980
- i. současnost
- j. družba

Ve všech podskupinách se soustřeďují snímky dokumentující dějiny a politiku podle chronologického rozčlenění naznačeného názvy podskupin. V první podskupině bude vše do konce 18. století, ostatní podskupiny jsou jasné. Pomníky apod. K 1. a 2. světové válce budou zařazeny do čtvrté, resp. sedmé podskupiny.

Třetí podskupina je nadřazena všem dalším. Zahrnuje tudíž i domy, kde byla sídla dělnických organizací, pamětní desky, pomníky, portréty dělnických osobností. Rozsah podskupiny končí rokem 1945.

Jedenáctá podskupina je rovněž nadřazena všem ostatním. Bude zde i třeba celkový pohled na Galantu, fotokopie družebních dokumentů i dokumentace družebních návštěv.

Ve skupině *Kultura*:

- a. festivaly, oslavy, kulturní konference
- b. koncerty, divadlo, literatura, film

- c. přednášky, besedy, soutěže
- d. výstavy, vernisáže
- e. kulturní zařízení
- f. zábava, zájmová umělecká činnost

Podskupiny zachycují kulturní akce mimo Muzeum Vysočiny rozdělené jak naznačují podskupiny. Pátá podskupina zahrnuje kulturní domy, kina, divadla, koncertní sály apod. vně i uvnitř. Šestá podskupina soustředí snímky zájmových kroužků, ale i třeba organizací (Svazarm, zahrádkáři).

Ve skupině Muzeum:

- a. budovy
- b. expozice
- c. depozitáře
- d. pracovníci
- e. činnost
- f. sbírkové předměty
- g. pracoviště
- h. jiná muzea

První, druhá, třetí a sedmá podskupina zahrnuje celkové pohledy, a to tak, že je nadřazena podskupinám *Architektura (domy, obytné objekty i Architektura (Interiéry)*. Čtvrtá podskupina dokumentuje zaměstnance muzea jako takové, eventuálně při nepracovních situacích (schůze, exkurze).

Pátá podskupina soustřeďuje snímky z pracovní činnosti zaměstnanců. Šestá podskupina bude tvořit zvláštní archiv, řazený a dělaný podle třídění sbírkových předmětů a je nadřazena všem ostatním. Osmá podskupina zachycuje skutečnosti z jiných muzeí, protože předcházející podskupiny zachycují výhradně Muzeum Vysočiny a jeho pobočky. Do osmé skupiny nepatří muzea v družebních okresech, která zahrnuje podskupina Události/družba.

Ve skupině Etnografie:

- a. lidové stavby
- b. bydlení
- c. kroje, oděvní součásti
- d. předměty, produkty
- e. zvyky, tradice
- f. řemesla

Rozdělení podskupin je celkem zřejmé. Lidové stavby a Bydlení jsou nadřazené skupině *Architektura*; šestá podskupina zachycuje vymizelé druhy řemesel a jejich výrobky, pokud nejsou sbírkovými předměty Muzea Vysočiny. U páté podskupiny jde o dokumentaci dosud živě předváděných zvyků (masopust).

Ve skupině Portréty:

- a. státníci, politikové
- b. osobnosti města a okresu
- c. ostatní

Do druhé podskupiny nepatří osobnosti dělnického hnutí a sportovního života. V první podskupině by měly být evidovány pouze opravdu celostátní osobnosti (prezidenti).

Ve skupině *Průmysl, věda, technika*:

- a. exteriéry
- b. interiéry, pracovní procesy
- c. pracovníci
- d. výrobky

Třetí podskupina zachycuje hromadné snímky mimo pracovní proces (schůze, předávání vyznamenání, klubovny).

Ve skupině *Služby, obchod*:

- a. exteriéry
- b. interiéry, pracovní procesy
- c. pracovníci

Obdobně jako u skupiny *Průmysl, věda, technika*.

Ve skupině *Sport*:

- a. zařízení
- b. činnost
- c. spartakiáda
- d. jednotlivci

Čtvrtá podskupina je nadřazena skupině *Portréty/osobnosti okresu a města*.

Ve skupině *Stavebnictví*:

- a. výstavba, rekonstrukce
- b. technika, pracovníci
- c. demolice, odklízové práce

První podskupina zahrnuje veškeré objekty ve výstavbě nebo rekonstrukci a třeba i pole, kde bude stát sídliště. druhá podskupina dokumentuje přímo pracovní činnost i pracovníky mimo ni. Třetí podskupina zachovává hlavně objekty určené k demolici i jejich vlastní likvidaci.

Ve skupině *Školství*:

- a. mateřské školy
- b. základní školy
- c. střední školy
- d. učňovské školy
- e. vysoké školy
- f. pionýři

Všechny podskupiny zahrnují snímky exteriérní i interiérní i činnost. V poslední podskupině se totéž týká pionýrských domů, táborů a činnost.

Ve skupině *Umění*:

- a. plastiky
- b. obrazy
- c. umělecké řemeslo

Podskupina shromažďuje jednotlivé artefakty uměleckých disciplín i umělce při práci.

Ve skupině *Zemědělství*:

- a. rostlinná výroba
- b. živočišná výroba
- c. lesní hospodářství
- d. vodní hospodářství
- e. krajinné záběry, sady, parky
- f. pracovníci

První čtyři podskupiny zahrnují jednak snímky zemědělských zařízení vně i uvnitř, jednak pracovní činnost, eventuálně chovná zvířata a pěstované plodiny. Pátá podskupina je věnována přírodním záběrům, které jsou u společenskovedného oddělení spíše náhodné a také městským parkům. Šestá podskupina soustřeďuje zemědělce v mimopracovní činnosti.

Ve skupině *Zdravotnictví*:

- a. zařízení
- b. činnost
- c. rekreace, turistika

První podskupina obsahuje nemocnice, zdravotní střediska, polikliniky, lázně, lékárny. Ve druhé podskupině je zachycena činnost zdravotního personálu a technika.

Ve skupině *Žánrové fotografie*:

- a. cizina
- b. město
- c. venkov
- d. průmysl, výroba, doprava
- e. zemědělství
- f. společnost, politika, portréty
- g. náboženství
- h. kultura, umění, věda
- ch. školství, děti
- i. sport, zábava, zdravotnictví
- j. příroda

V této skupině jsou umístěny všechny neidentifikované fotografie, které se ovšem dají využít na výstavách aj. jako žánrové. V první podskupině jsou snímky ze zahraničí i identifikované, jejichž užitná hodnota v Muzeu Vysočiny je mizivá.

Ve skupině *Náboženství*:

- a. architektura/celkové pohledy
- b. architektura/detaily
- c. sochy, reliéfy
- d. obrazy, zvony, náčiní
- e. architektura/interiéry
- f. hřbitovy, náhrobníky
- g. kříže, smírčí kameny
- h. činnost

První, druhá a pátá podskupina odpovídají příslušným podskupinám *Architektury*, třetí a čtvrtá podskupina *Umění*. Osmá shromažďuje dokumentaci náboženských obřadů. Skupina se týká všech církví a náboženství.

Pro větší přesnost zařazení jsou zavedeny i odkazové karty, umožňující zařazení jednoho negativu do více odpovídajících skupin. Např. pomník padlým v obou světových válkách patří jak do podskupiny *Události (1. světová válka, tak Události/osvobození*. Velice ovšem záleží na přesném popisu negativu. Odpovědný pracovník v něm musí jasně vyznačit, co měl v úmyslu fotodokumentovat. Potíže vyvolávají třeba fotokopie stavebních plánů, starých i nových; prolínají se podskupiny *Architektura/interiér* a *Architektura/architektonické součásti a detaily* apod. Zde všude rozhoduje odborný popis negativu nebo odkazové karty, eventuálně vytvoří správce fotoarchivu novou podskupinu či skupinu.